

דרשה לפורים

הצדעה למחשב היהודי: בין המאית לתוכנות-אנטי-וירוס

מנהג קדום קובע שבפורים תינתן הדרשה על ידי הדיוט שמונה כרב של פורים. הייתה זאת דרשה בה דברי התורה נמהלו בסאטירה, הומור, וכמובן יין. גם אני רוצה למנות במקומי רב של פורים, ובחירתי אחד מאלה שבצללי האנונימיות עוזרים לי לכתוב את רשימותיי: המחשב האישי שלי. אך קודם כמה מלים עליו ועל אישיותו.

חיי עם המחשב, ומעבד-התמלילים שבו, רחוקים מלהיות אידיליים, וזאת לאו דווקא בגלל פחדיי שמא באחת מגחמותיו האלקטרוניות האפוקליפטיות יימחקו קבצי. מקור המתמיד נעוץ בתוכנת האיות שבמעבד, המסמנת בחרון אף את שגיאותיי בקו-תחתי אדום. התוכנה "הידידותית" הפכה עד מהרה לצנזור אכזרי וחסר סובלנות המלווה אותי לאן שאפנה. צנזור זה הוא בעל עברית ישראלית מצוינת, אך הוא לא פתח אף פעם את המקורות. פסוקי התורה, דברי הנביאים, כתבי עגנון, כולם באדום. קל וחומר ששת סדרי התלמוד, הש"ס, אותו קיבל הצנזור רק כשהפך פוליטי. לעתים נדירות חס הצנזור על מילה מן המקורות, וזאת כאשר טעה בקריאה. הבעיות הן קריטיות בתחום הדתי. נאמן למסורת הדורות, נמנע אני מלכתוב שמות קדושים בניירות בהן מחר יעטפו דגים תוך שאני מוסיף מקף בתוכם: א-להים למשל. המקף מוציא את הצנזור מגדרו: זאת פנטיות בלתי נסבלת הוא צועק, וצובע באדום. אני מפציר, הוא מתעקש, ואף מתנקם בי כשבהנאה בלתי מוסווית, מחלק הוא את השם בין שתי שורות. עד מהרה הבנתי שהצנזור נלחם במסירות נפש למען הכאן והעכשיו התרבותי. הפילוסופיה העמוקה שלו נתגלתה לי רק לאחר זמן. עסקתי בדיני שומרים שבפרשת משפטים. בפירושם מבחינים חז"ל בין ה"שומר חנם", השומר רכוש של הזולת מבלי לקבל תמורה, לבין השומר שכר, המקבל שכר עבור פעולתו. נהוג לקצר שמות אלה, למשל ש"ש: שומר שכר. הבעיה התעוררה כאשר רציתי לכתוב את ראשי התיבות של ה"שומר חנם": ש"ן ח"ת. ביד רמה הפך הצנזור את הש"ן ל-ש. רק בדרכי רמייה מצליח אני לכתוב ש"ח. נסו ותכוונו! במעשהו האצילי של השומר חנם השתיל הצנזור סימן המטבע: ש, סמל האינטרסים כולם. רק אז הבנתי שבמחשבי מסתתר פילוסוף פוסט-מודרני, בעל תיאוריות מגובשות היטב על המניעים הנסתרים של ה"שומר חנם" והאידיאליסטים כולם, נציג נאמן של הפן השטחי של הישראליות, על שפתה ועולמה. ועתה רשות הדיבור למחשבי.

הדרשה

"לכל איש יש שם". אך גם אותי – המחשב – מלווים השמות, שמות ילדי, הקבצים. השמות מסמלים עבורי את זהותי היהודית. פגיעה בשמו של הקובץ הורסת אותו. "ימח שמו" אינה אלגוריה עבורי, היא עובדה מרה וטרגית. לפעמים הבעיה שונה. השמות לא נמחקים, מפעילי האדם משנה אותם, שוכח, ושוב אינו מסוגל למצוא את הקובץ. את זאת למדנו בהיסטוריה היהודית ארוכת השנים. יש שמחקו את שמם היהודי, שכחו או השכיחו אותו. מחיקת השם פירושה אובדן הזהות. וישעיהו מנבא (מד, ה): "וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב, וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכָּנֶה". אלה הם הברוכים 'שלא שינו את שמם'. מי שמכנה את עצמו ישראל – עדיין מחובר לעם, למרות חטאיו ושגיאותיו. כקובץ המוחק את שם עצמו, השכיח הבורח משמו את עמו ומעמו את שמו, ובחר ב"שם שנתן לו עיוורונו" המתבולל.

ועדיין הסכנות לא תמו. שמירת הקובץ מביאה אותנו למלחמה נוספת, שמא ישמור מישהו קובץ אחר עם אותו שם. או אז ייעלם הקובץ המקורי. זה היה אחד ממאבקי הקשים ביותר של היהדות במשך הדורות, כנגד הבנות המונותיאיסטיות שרצו לרשת את השם 'ישראל', וטענו שהם כנסת ישראל האמיתית. זהו מאבק קשה במחשב ההיסטוריה כדי למנוע ממשותפים נוספים ברשת לגנוב את השם. ואכן, פעמים רבות אנו נכשלים, וקבצים חדשים פורצים למחשב, ומעוותים את הזיכרונות על המקדש, על הארץ ועל העם.

פעם הייתי "דוס", עכשיו פתחתי חלונות לעולם הרחב. אך יהודי אני, ולמרות המאיתי שלי, יש בי אף יראת שמיים. שמות קבצי מערכת ההפעלה הם בבחינת "שמות קדושים שאינם נמחקים". אילו שם של קובץ במערכת ההפעלה היה נמחק, הכל היה נעלם. 'ירא השמים' מכנה את הקב"ה 'השם'. כאן נעוצה תיאולוגיה שלמה: הקב"ה הוא עבורי, היש ששמו הכרחי, שעל שמו כל הקוסמוס נשען.

אני יהודי גם בגורלי. כמחשב, נולדתי כדי להוציא את האנושות ממצרי השעבוד, אל עולם האפשרויות הבלתי מוגבלות. והנה הופיע עמלק, ואתו עולם של וירוסים ותולעים, וירוסים סוכני טרור המאיימים על קיומי ותולעים אלקטרוניות המקלקלים את "יחסי החוץ" שלי. חדל העולם להיות מקום נחמד לחיות בו. האינטרנט הפך להיות סוכן מסוכן של הרוע על גווניו השונים. כולם רוצים למחוק את שמי. לא נשאר לי אלא להלחם נגד האנטי-שמיות (אל תמחק את המקף, אדוני הצנזור) הזאת, כפי שעשה סבי האצילי, הגולם מפראג: החומרה האנטי-וירוס הראשונה שנהגתה. זהו המסר העצוב של שמחת פורים.

מחיית זכר עמלק

עד כאן דרשת מחשבי. אכן, מלחמה לנו בעמלק מדור דור, ומצווה למחוק את זכרו. דברים קלאסיים אלה קיבלו פירוש שונה על ידי ר' שמשון רפאל הירש, שחי בגרמניה (!) במאה הי"ט. בשמות (יז, יד) הוא מלמד אותנו: "כִּי מָחָה אֶת זֶכֶר עַמְלֵק" - "זָכְרוּ וּתְהִילְתוּ שֶׁל עַמְלֵק הוּא הַגּוֹרֵם רָעָה לַעֲתִידָה הַמוֹסְרִי שֶׁל הָאֲנוּשִׁים... כָּל זֶמֶן שֶׁסָּפְרִי הַזִּיכְרוֹנוֹת שֶׁל הָאֲנוּשִׁים יִקְשְׁרוּ כִּתְרֵי תְהִילָה לְרֹאשָׁם שֶׁל גִּיבּוּרֵי הַחֶרֶב; כָּל עוֹד שֶׁחֹנְקִיו וְרוֹצְחֵיו שֶׁל אוֹשֵׁר הָאָדָם לֹא יִרְדּוּ לְטַמּוּן הַנִּשְׁיִיָּה - יִבִּיטוּ דוֹרוֹת הַבָּנִים בְּהֶעֱרָצָה אֶל אוֹתָם גְּדוּלֵי בְעָלֵי הַזֶּרֶעַ, וְזָכְרָם יַעֲוֹרֵר אֶת הַרְצוֹן לְהִידְמוּת לָהֶם בְּמַעֲשֵׂי אֱלִימוּת וּתְהִילָה". ובפירושו לדברים (כה יט) וכנגד זה: "לֹא תִשָּׁכַח" - "אֵל תִּשְׁכַּח דָּבָר זֶה אִם יִבּוֹא יוֹם וְתִרְצָה לְהַדְמוּת לַעַמְלֵק... לְנַצֵּל אֶת עֲלִיוֹנוֹתְךָ כְּדֵי לְהִזָּק לְבְרִיּוֹת... אֵל תִּקְנָא בְּזֵרֵי הַדְּפָנָה שְׁעוֹלָם סָכַל קוֹלַע לְאוֹתָם ... שֶׁהַחֲרִיבוּ אֶת אוֹשֵׁר [הָאֲנוּשִׁים]... זָכוֹר אֶת הָאָדָמָה רוֹוִית הַדְּמָעוֹת הַמַּצְמִיחָה אֶת הַדְּפָנָה לְאוֹתָם הַזֵּרִים". והוא חוֹזֵר וּמַכֵּה בָנוּ: "אֵל תִּשְׁכַּח דָּבָר כֹּאשֶׁר יִבּוֹא יוֹם וְאֵתָה עֲצֻמָּךְ תִּסְבּוֹל מֵהַגְסוֹת וּמֵהָאֱלִימוּת שֶׁל עַמְלֵק... שְׁמוֹר עַל הָאֲנוּשִׁיּוֹת וְעַל עֲרֻכֵי הַצַּדִּיק שֶׁלֹּמַדְתָּ מִפִּי א-לוֹהֶיךָ. הַעֲתִיד הוּא לָהֶם [לְעֲרֻכֵי הַצַּדִּיק] וְסוֹף הָאֲנוּשִׁיּוֹת וְהַצַּדִּיק לְנֹצֵחַ אֶת הַגְסוֹת וְאֵת הָאֱלִימוּת, וְאֵתָה בְּעֲצֻמָּךְ נִשְׁלַחַת לְבָשָׂר וּלְקָרֵב עַל יְדֵי עֵצֶם גּוֹרֵלֶךְ וְדוֹגְמַתְךָ - אֶת הַנִּיצָחוֹן הַזֶּה וְאֵת הַעֲתִיד הַזֶּה".

את זאת למדתי מר' שמשון רפאל הירש, המורה הנערץ. כמה קשים דבריו. כמה קשה לי לקבלם! ואולי דורש אתה ממני יותר מדי?! רציתי לשמוח, אלא שכפי שנאמר בפתגם יהודי ישן, "כל השנה אתה שיכור, דווקא בפורים אתה מפוכח?" כן, כי פיכחון פירושו האבסורד של מלחמת אנטי-וירוסים עיקשת וחסרת פשרות, אך ללא זרי דפנה.